

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Розвиток творчих здібностей підлітків засобами арт-терапії

Виконала студентка групи П-4
спеціальності 053 Психологія
ЛІСОВЕЦЬ Ірина Василівна
Керівник: Кетлер-Митницька Т. С.
Рецензент: Турбан В. В.
Нормоконтроль: _____ Анастасія ЛАПТЄВА

Запоріжжя
2022

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 72 с., 2 табл., 2 рис., 31 джерело, 3 додатки.

Об'єкт дослідження: творчі здібності підлітків.

Мета роботи: теоретичне та емпіричне вивчення особливостей розвитку творчих здібностей підлітків засобами арт-терапії.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення) емпіричні (тест «Методика визначення рівня сформованості загальних творчих здібностей особистості», методика Е. Торренса «Паралельні лінії»), метод ілюстрування, констатувальний експеримент.

Актуальність дослідження обґрунтована тим, що рівень розвитку творчих здібностей підлітків впливає на процес їх особистісного становлення, самовираження та самовдосконалення. Розвиток творчих здібностей необхідний для формування гнучкості мислення, креативності, вміння творчо підходити до вирішення будь-якої проблеми та використовувати для цього наявні ресурси. Саме підлітковий вік є періодом активного розвитку творчих здібностей завдяки їх усвідомленню, виникнення ціннісного ставлення до процесу творчості та вимогливості до його результатів. У підлітковому віці виникають глибокі, дієві, стійкі інтереси, значно ускладняється самосвідомість, вдосконалюються навички діяльності, з'являється здатність до самовиховання. Нерідко здобувачі освіти цього віку наполегливо займаються малюванням, музикою або танцями, роблять перші кроки у світ мистецтва.

**ТВОРЧИСТЬ, ЗДІБНОСТІ, ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ, ПІДЛІТКОВИЙ ВІК,
АРТ-ТЕРАПІЯ**

ВСТУП

Актуальність дослідження обґрунтована тим, що рівень розвитку творчих здібностей підлітків впливає на процес їх особистісного становлення, самовираження та самовдосконалення. Розвиток творчих здібностей необхідний для формування гнучкості мислення, креативності, вміння творчо підходити до вирішення будь-якої проблеми та використовувати для цього наявні ресурси. Саме підлітковий вік є періодом активного розвитку творчих здібностей завдяки їх усвідомленню, виникнення ціннісного ставлення до процесу творчості та вимогливості до його результатів. У підлітковому віці виникають глибокі, дієві, стійкі інтереси, значно ускладнюється самосвідомість, вдосконалюються навички діяльності, з'являється здатність до самовиховання. Нерідко здобувачі освіти цього віку наполегливо займаються малюванням, музикою або танцями, роблять перші кроки у світ мистецтва.

Разом з цим, не всі підлітки мали можливість дізнатися про наявність у себе задатків до певної творчої діяльності. Такі діти схильні виконувати всі завдання виключно за шаблоном, репродуктивно, що може призвести до закріплення стереотипного мислення, неготовності до створення оригінальних виробів та самовираження засобами творчості. Крім того, відсутність досвіду занять творчістю збіднює спроможність до самодисципліни та самовдосконалення. Тому важливо своєчасно виявляти та розвивати творчі здібності підлітків, залучати до різних видів творчої діяльності, стимулювати інтерес до мистецтва.

Одним з ефективних засобів розвитку творчих здібностей є арт-терапія, яка мобілізує зусилля особистості для створення творчого продукту, сприяє підсиленню креативності та творчого самовираження у щоденних справах.

Проблемою розвитку творчих здібностей підлітків займалися такі видатні діячі педагогіки, філософії, психології як: Л. Виготський, Є. Ілленков, Я. Пономарьов, Д. Богоявленська, Ю. Гільбух, Л. Венгер,

Н. Лейтес, А. Дусавицький, Б. Теплов, Дж. Гілфорд, Є. Торренс, С. Медник та інші. Вчені пропонували розвивати творчі здібності засобами системи мовленнєвих творчих занять, спеціальних прийомів розвитку фантазування, творчої уяви, продуктивних пізнавальних процесів, дивергентного мислення. Разом з тим, на цей час проблема зберігає свою актуальність.

Об'єкт дослідження: творчі здібності підлітків.

Предмет дослідження: особливості розвитку творчих здібностей підлітків засобами арт-терапії.

Мета дослідження: теоретичне та емпіричне вивчення особливостей розвитку творчих здібностей підлітків засобами арт-терапії.

Завдання:

- 1) здійснити теоретико-методологічний аналіз розвитку творчих здібностей підлітків засобами арт-терапії;
- 2) підібрати методики психодіагностики та встановити рівні розвитку творчих здібностей підлітків;
- 3) розробити цикл арт-терапевтичних занять, спрямований на розвиток творчих здібностей підлітків.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення; емпіричні: тестування (тест «Методика визначення рівня сформованості загальних творчих здібностей особистості», методика Е. Торренса «Паралельні лінії»), метод ілюстрування, констатувальний експеримент.

Методологічна основа:

- 1) наукові погляди В. Моляко, Б. Теплової, А. Харченко, М. Шопіної, О. Ковалевської на сутність творчих здібностей в цілому та специфіку творчих здібностей підлітків зокрема;
- 2) дані О. Титаренко, Т. Каткової, Н. Кальки, З. Ковальчук, М. Лісної щодо використання арт-терапії з метою розвитку творчих здібностей підлітків;
- 3) методичні підходи до діагностики творчих здібностей підлітків С. Дмитриєвої, Н. Гаврилової, Е. Торренса.

Структура та обсяг роботи. Бакалаврська складається зі вступу, двох розділів, які об'єднують шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (31 найменування) та трьох додатків. Загальний обсяг роботи складає 72 сторінки, із них – 39 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

1. Актуальність дослідження обґрунтована тим, що рівень розвитку творчих здібностей підлітків впливає на процес їх особистісного становлення, самовираження та самовдосконалення. Розвиток творчих здібностей необхідний для формування гнучкості мислення, креативності, уміння творчо підходити до вирішення будь-якої проблеми та використовувати для цього наявні ресурси.

2. Здійснено теоретико-методологічний аналіз розвитку творчих здібностей підлітків засобами арт-терапії. Він встановив, що під здібностями розуміють індивідуально-психологічні властивості індивіда, які є умовою успішного виконання певних видів діяльності (набуття знань, умінь і навичок, використання їх у праці). Творчі здібності трактовані як постійна і впевнена готовність особистості до самостійної пошукової діяльності, до прийняття самостійних рішень у невизначених чи складних ситуаціях, а також як позитивна пізнавальна активність. Творчі здібності розглядають у зв'язку з особливостями інтелекту (як прояв дивергентного мислення, незалежності суджень, критичності), креативністю (як чинник продуктивності, творчої активності) та особистісними якостями (схильністю до заперечення звичного, оригінальністю, самостійністю тощо). Саме підлітковий вік є періодом активного розвитку творчих здібностей завдяки їх усвідомленню, виникненню ціннісного ставлення до процесу творчості та вимогливості до його результатів. У підлітковому віці виникають глибокі, дієві, стійкі інтереси, значно ускладнюється самосвідомість. Нерідко здобувачі освіти цього віку наполегливо займаються малюванням, музикою або танцями, роблять перші кроки у світ мистецтва. Одним із дієвих засобів розвитку творчих здібностей є арт-терапія, переваги якої у діяльності саме з підлітками полягають у можливості розкрити їх таланти, стимулювати духовно-емоційні, розумові та особистісні властивості, креативність, саморозуміння у груповій діяльності без суворих заборон та вимог.

3. Підбрано методики психодіагностики творчих здібностей підлітків, а саме – тести «Методика визначення рівня сформованості загальних творчих здібностей особистості», розроблена С. Дмитрієвою та Н. Гавриловою, та методика Е. Торренса «Паралельні лінії». Вони діагностують творчі здібності підлітків як на особистісному рівні (ініціативність, самостійність, потяг до нового), так і на пізнавальному (оригінальність творчої уяви, легкість створення нових образів, гнучкість мислення). Емпіричне дослідження проводилось в комунальному закладі «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат «Орієнтир» Запорізької обласної ради у 2021-2022 н.р. У дослідженні взяли участь 15 учнів 9-А класу. Встановлено, що серед опитаних підлітків домінує середній рівень творчих здібностей, але на другому місці за розповсюдженістю знаходиться низький рівень. Приблизно третина опитаних не має виражених особистісних проявів творчих здібностей та проявів творчої уяви.

4. Для проведення подальшої роботи з розвитку творчих здібностей підлітків розроблено спеціальний цикл арт-терапевтичних занять. Цикл складається з вправ, які дозволяють розвивати творчі здібності підлітків, фантазію та креативність за допомогою різноманітних технік казкотерапії, ізотерапії, мандалотерапії, маскотерапії, музикотерапії, драматерапії та глинотерапії. Заняття не лише стимулюють мотивацію творчої діяльності, винахідливість та оригінальність мислення, але й розвивають деякі спеціальні здібності, зокрема художні, вербальні, музичні та сценічні.

Отже, мету та завдання бакалаврської роботи реалізовано.